

UiO • **Institutt for privatrett**
Det juridiske fakultet

Ole-Andreas Rognstad og Harald Irgens-Jensen

God kildebruk og henvisningsskikk i juridiske masteroppgaver

Hva er god «kildebruk»?

- Rettskildebruk
  - Normer for god juridisk argumentasjon. Skal ha lært gjennom hele studiet, særlig i kursene i rettskildelære
- Her: Bruk av andres arbeider
  - Normer for hvordan man i akademiske arbeider skal tilkjennegi hva man bygger på av andres arbeider

Fra Reglement for masteroppgaver i rettsvitenskap § 1:

- Kunnskapskrav
  - «Studenter skal tilegne seg ... [i]nngående kunnskap om grunnleggende vitenskapsidealer, herunder krav om referanser og respekt for andres arbeider.»
- Ferdighetskrav
  - «Studenten skal være i stand til å:
    - Skrive en selvstendig fremstilling
    - Orienter seg i tilfanget av kilder: Finne relevante kilder og selvstendig og kritisk skille kilder med akademisk tyngde fra andre.»

Fagetikk/forskningsetikk

- Grunnleggende vitenskapelige idealer: Sannhet, ærlighet, originalitet, ydmykhet, etterprøvbarhet
- Nasjonale forskningsetiske komiteer, hjemlet i forskningsetikkloven av 2017 nr. 23 § 9 (www.etikkom.no)
- Komiteene har utarbeidet skriftlige forskningsetiske retningslinjer – for oss:
  - Nasjonale forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (NESH 2016)

Vitenskapelig redelighet og studenter

- NESH pkt. 28 siste setning, jf. forskningsetikkloven § 5
  - «Universiteter, høyskoler og andre undervisningsinstitusjoner har et særskilt ansvar for at studenter får opplæring i forskningsetikk og vitenskapelig redelighet. Det innebærer at normer for god henvisningsskikk og god vitenskapelig praksis formidles i undervisningen og veiledningen gjennom hele studietiden, og at etablerte forskere er gode rollemodeller i sin undervisnings- og forskningspraksis».

God henvisningsskikk

NESH art. 26

«Alle forskere og studenter skal følge god henvisningsskikk. Det er en forutsetning for etterprøvbarhet og et grunnlag for videre forskning.

Forskere og studenter er forpliktet til å gi nøyaktige henvisninger til den litteraturen som brukes, enten det er primær- eller sekundærlitteratur.

Også ved gjenbruk av tekst fra egne publikasjoner (såkalt «duplisering» eller mer misvisende omtalt som «selvplagiering»), skal det gjøres uttrykkelig rede for dette med god henvisning for eksempel i forord eller fotnoter.»

NESH art. 26 – forts.

«Når forskere og studenter henter informasjon fra kilder utenfor forskningen – som offentlige dokumenter eller internett – skal de gi nøyaktige henvisninger som gjør det mulig å spore informasjonen tilbake til kilden.

Henvisningene bør vanligvis referere til bestemte kapitler eller sider, slik at andre kan sjekke sitatene og kontrollere henvisningene. Det forenkler etterprøving av påstander og argumentasjon, inklusive bruken av kilder.»

Plagiat

- En av «kardinalsyndene» i academia
- NESH pkt. 28
  - «Uredelighet er alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis knyttet til forskningens sannhetssøken. Forskeren har en forpliktelse til å snakke sant, og vitenskapelig uredelighet dreier seg om villedelse gjennom løgn, fortielse og fordreining. Mest alvorlig, i forskningsetisk forstand er fabrikkering og forfalskning av datamateriale, samt *plagiat*»

Forskningsetikkloven § 8 annet ledd

«Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning»

- Flere spektakulære plagiatsaker i inn- og utland
- Får alvorlige konsekvenser

Plagiat – i forskningsetisk forstand

- NESH pkt. 27

«Plagiat i forskningsetisk forstand er å ta noe fra andre og presentere det som sitt eget uten god henvisning til kildene ... Den mest åpenbare formen for plagiat er ren avskrift. Plagiat kan imidlertid også ta andre former, for eksempel bruk av ideer, hypoteser, begreper, teorier, tolkninger, design, illustrasjoner, resultater m.m. Det å henvise til et annet arbeid tidlig i egen tekst, og deretter gjøre omfattende bruk av arbeidet uten henvisninger senere, kan også være plagiat.»

Nærmere om normene for bruk av andres tekster

- Overordnet: Leseren skal lett se *at* du har benyttet andres tekst, *hvordan* du har brukt den, og *hvor* det du bygger på, kan finnes
- Hvordan bruke andres tekster:
  - Direkte sitat
  - Omskriving/parafrase

Sitater

- Gjengivelse av andres *tekst* bør skje i sitats form
- Sitatet må markeres
  - Bruk av anførselstegn («...») klart vanligst
  - En henvisning er ikke nok til å gi beskejd om at du faktisk gjengir andres tekst.

Altså ikke slik (Hagstrøm/Bruserud, *Kjøpsrett*, Oslo 2015 s. 82)

Når det er slik adgang til med åpne øyne å kjøpe ting som har en dårligere standard enn den vanlige, f.eks. å kjøpe en sterkt rustskadet bil, må det også kunne tas forbehold om at det ikke skal være kontraktsbrudd dersom tingen viser seg å ha spesifiserte svakheter. Slike forbehold er det nærliggende for selgeren å ta når de egenskapene det gjelder, fremstår som usikre. Gjennom forbeholdet får kjøperen et varsel og opplysning om hva han i verste fall kan vente seg, og hans tilbud om eller aksept av pris o.l. kan avpasses etter den risiko den tar.

Når det er slik adgang til med åpne øyne å kjøpe ting som har en dårligere standard enn den vanlige, f.eks. å kjøpe en sterkt rustskadet bil, må det også kunne tas forbehold om at det ikke skal være kontraktsbrudd dersom tingen viser seg å ha spesifiserte svakheter. Slike forbehold er det nærliggende for selgeren å ta når de egenskapene det gjelder, fremstår som usikre. Gjennom forbeholdet får kjøperen et varsel og opplysning om hva han i verste fall kan vente seg, og hans tilbud om eller aksept av pris o.l. kan avpasses etter den risiko den tar

(if. Hagstrøm/Bruserud 2015 s. 82)

Hvordan sitere

- Lengre sitater bør stå som eget atskilt avsnitt
- Kortere sitater kan «bakes inn» i egen tekst, men marker sitatet med anførselstegn
- Sitatet bør være ordrett, men kan tilpasses egen setningsoppbygging
- De endringer som i så fall gjøres, bør fremgå [vanlig med klammeparentes]
- Utelateleser kan markeres med ...
- Sitatet må være lojalt mot forfatterens budskap
- Sitatet må følges opp med henvisning

Eksempel

- Kocktvedgaard har nok et poeng når han sier at «[d]e centrale konkurrenceretlige regler ... kan alle oppfattes som *særlige udviklingsformer af den almindelige erstatningsret.*»¹
- Dessemontet forbinder vilkåret med den gamle maksime «de minimis non curat praetor».²

Alternativ: Omskriving/parafraser

- Bruk egne ord til å gjengi innholdet
- Men få også her med tydelig henvisning til kilden!
- NESH punkt 27 siste avsnitt:
«Det er viktig å skille mellom direkte sitat og parafrasering både i notetapparatet og i teksten. Parafrasering må ikke ligge så tett opp til originalteksten at det i realiteten er tale om sitat. Hvis flere parafraser hektes på hverandre, kan hele tolkningen og argumentasjonen være basert på andres arbeid. I så fall kan også dette være plagiat».

Eksempel på redelig parafrasering

Kåre Lilleholt, Allmenn formuerett, Oslo 2012

Vi kan ikkje avgjera ein gong for alle kva som kan reknast som formuesgode, og vi kan ikkje gå ut frå at uttrykket har same innhald i alle samanhengar der det blir nytta. Vi får nøye oss med å seie at formuesgoda *typisk* har økonomisk verdi, at dei *typisk* kan overførast frå ein person til ein annan, og at vi *typisk* kan disponera over formuesgoda ved avtale (s. 19) ... Strengt teke kan vi seie at alle formuesgode i rettsleg samanheng berre er rettar; den faste eigedommen er ikkje anna enn eigedomsretten og eventuelt andre rettar til eigedommen (s. 21).

Ole-Andreas Rognstad, TfR 2016/5

Atskilt fra de noe abstrakte spørsmålene om immaterialrettens gjenstand og objektfunksjon, er betraktningen om immaterialrettighetene som formuesgoder – eller formuesobjekter om man vil. Et formuesgode kan forstås som noe som typisk har økonomisk verdi, som typisk kan overføres fra en person til en annen og typisk kan disponeres over ved avtale.²⁶

I rettslig forstand er formuesgoder strengt tatt rettigheter, selv om det kan være vanlig å tale om en ting eller en eiendom som et formuesgode.²⁷

Unntak: «Almenne sannheter» og juridiske «basalkunnskaper»

- Eks: Som hovedregel må det foreligge vesentlig mislighold for at en kontrakt kan heves.
- NB! Unntaket gir ikke «rett» til å kopiere andres *tekst* uten henvisning og sitatmarkering.

Plassering av sitatmarkering og henvisninger

- NESH pkt 27 tredje avsnitt siste setning:
  - «Det å henvise til et annet arbeid tidlig i egen tekst, og deretter gjøre omfattende bruk av arbeidet uten henvisninger senere, kan også være plagiat».
- «Bondeoffer», «skjerpet bondeoffer»

Eksempel: For tidlig avsluttet sitat («bondeoffer») (Evju, Arbeidsrett, utvalgte artikler 2001-2010, Oslo 2010 s. 329)

Som nevnt har direktivet et sammensatt formål. Både fair konkurranse og vern av arbeidstagere, dvs. ”tiltak som garanterer respekt for arbeidstakernes rettigheter”, er sentrale og sidestilte målsettinger, samtidig som de er midler til målet om fremme av tjenesteydelser over landegrensene (jfr. fortalens pkt. 5). Dette kan se ut som et paradoks. Det er uomtvistelig slik at det å skulle etterleve vertslandets regler, kan virke til å hindre, ikke fremme, tjenesteydelser over landegrensene (uten at det nødvendigvis alltid vil være slik). Men poenget ligger da i paradokset. Direktivet må sees som uttrykk for et forsøk på å skape et enhetlig grunnlag for å løse de underliggende problemene og å forene motstående hensyn og interesser. Slik sett er direktivet et politisk kompromiss både i enkeltheter og mer overordnet, ved å gi sosiale vernehensyn ... en viss forrang fremfor rene fri bevegelighets- og fri konkurransehensyn.

Som *Evju påpeker*, har ”direktivet et sammensatt formål. Både fair konkurranse og vern av arbeidstagere, dvs. ”tiltak som garanterer respekt for arbeidstakernes rettigheter”, er sentrale og sidestilte målsettinger, samtidig som de er midler til målet om fremme av tjenesteydelser over landegrensene (jfr. fortalens pkt. 5)” (*Evju 2010 s. 329*). Som *Evju fremhever*, kan dette se ut som et paradoks. Det er uomtvistelig slik at det å skulle etterleve vertslandets regler, *kan* virke til å hindre, ikke fremme, tjenesteytelser over landegrensene (uten at det nødvendigvis alltid vil være slik). Men poenget ligger da i paradokset. Direktivet må sees som uttrykk for et forsøk på å skape et enhetlig grunnlag for å løse de underliggende problemene og å forene motstående hensyn og interesser. Slik sett er direktivet et politisk kompromiss både i enkeltheter og mer overordnet, ved å gi sosiale vernehensyn ... en viss forrang fremfor rene fri bevegelighets- og fri konkurransehensyn.

Eksempel: For tidlig avsluttet sitat + pretensjon om egen innsats («skjerpet bondeoffer») (Evju, Arbeidsrett, utvalgte artikler 2001-2010, Oslo 2010 s. 329)

Som nevnt har direktivet et sammensatt formål. Både fair konkurranse og vern av arbeidstagere, dvs. ”tiltak som garanterer respekt for arbeidstakernes rettigheter”, er sentrale og sidestilte målsettinger, samtidig som de er midler til målet om fremme av tjenesteydelser over landegrensene (jfr. fortalens pkt. 5). Dette kan se ut som et paradoks. Det er uomtvistelig slik at det å skulle etterleve vertslandets regler, kan virke til å hindre, ikke fremme, tjenesteydelser over landegrensene (uten at det nødvendigvis alltid vil være slik). Men poenget ligger da i paradokset. Direktivet må sees som uttrykk for et forsøk på å skape et enhetlig grunnlag for å løse de underliggende problemene og å forene motstående hensyn og interesser. Slik sett er direktivet et politisk kompromiss både i enkeltheter og mer overordnet, ved å gi sosiale vernehensyn ... en viss forrang fremfor rene fri bevegelighets- og fri konkurransehensyn.

Som *Evju påpeker*, har ”direktivet et sammensatt formål. Både fair konkurranse og vern av arbeidstagere, dvs. ”tiltak som garanterer respekt for arbeidstakernes rettigheter”, er sentrale og sidestilte målsettinger, samtidig som de er midler til målet om fremme av tjenesteydelser over landegrensene (jfr. fortalens pkt. 5)” (*Evju 2010 s. 329*). Som også *Evju fremhever*, kan dette se ut som et paradoks. Det er uomtvistelig slik at det å skulle etterleve vertslandets regler, *kan* virke til å hindre, ikke fremme, tjenesteytelser over landegrensene (uten at det nødvendigvis alltid vil være slik). Men poenget ligger da i paradokset. Direktivet må sees som uttrykk for et forsøk på å skape et enhetlig grunnlag for å løse de underliggende problemene og å forene motstående hensyn og interesser. Slik sett er direktivet et politisk kompromiss både i enkeltheter og mer overordnet, ved å gi sosiale vernehensyn ... en viss forrang fremfor rene fri bevegelighets- og fri konkurransehensyn

Hva gjør man?

- Få med hele sitatet i anførelstegn
- Eller: Skriv om og bruk henvisninger på en måte som gir et korrekt bilde av hva du har tatt
- Alternativt: «De følgende avsnitt bygger på Evju, Arbeidsrett...». ..Men da kan du ikke ha ordrett sitat)

Hvordan henwise?

- Jf. allerede sitert avsnitt fra NESH pkt. 26
- I hvert fall forfatter, tittel, utgivelsesår, sidetall
- I rettsvitenskapen: vanlig med fotnoter
  - Plasseres etter tegn (punktum, komma) eller evt. etter ett enkelt ord hvis henvisningen gjelder spesifikt dette
- For de mer tekniske sidene ved henvisningsteknikker, ulike maler <https://www.ub.uio.no/skrive-referere/referansestiler/rettsvitenskap.html>
- Alt: <https://www.uio.no/for-ansatte/enhetssider/jus/ledelses-og-utvalgsmoter/pmr/moter/2018/pmr5/vedlegg/sak9.pdf>
- Vær konsekvent
- Se også, Stein Evju, «Skriftlig jus. Skriftstelleri i juridiske arbeider på norsk. En veiledning om form, sprog og referanser, med praktiske anvisninger om tekstbehandling», *Privlus*, nr. 204, 2016

Og for veilederne...

- «Faglige veiledere har et særlig ansvar for å følge opp studentenes forskningsetiske kunnskaper og holdninger slik at de i framtidige arbeider praktiserer god henvissningsskikk» (NESH pkt. 26 siste setning).

Hvordan kan jeg etter dette oppfylle kravet til selvstendighet?

- Ingen grunn til panikk
- Det kreves ikke at dere skal flytte forskningsfronten
- Også sammenstillinger av tidligere arbeider oppfyller kravet til selvstendighet
- Etter å ha arbeidet med et stoff i noen uker, vil man som regel ha gjort seg noen selvstendige tanker
- Men gjør det mulig å bedømme hva selvstendigheten består i